

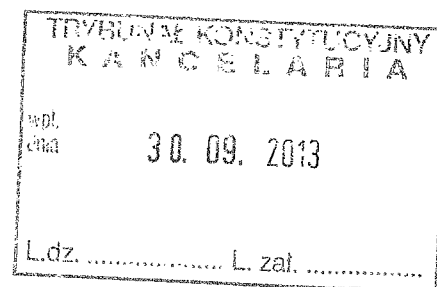

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 26 września 2013 r.

PG VIII TK 42/13

(SK 21/13)

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną B S. o stwierdzenie niezgodności przepisów: art. 156 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zmianami) oraz § 6 ust. 1, ust. 3 i ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 lutego 2012 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz. U. z 2012 r., poz. 219) – z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 2 oraz art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

- na podstawie art. 33 w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zmianami) –

przedstawiam następujące stanowisko:

postępowanie w niniejszej sprawie podlega umorzeniu na posiedzeniu niejawnym, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia

1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zmianami)
– z uwagi na niedopuszczalność orzekania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 10 lipca 2012 r., sygn. SK 25/10, Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie w sprawie skargi konstytucyjnej B S., dotyczącej art. 156 § 4 Kodeksu postępowania karnego oraz § 10 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (por. postanowienie w wersji przesłanej Prokuratorowi Generalnemu przez Trybunał Konstytucyjny, s. 1 – 2). Jedną z przyczyn takiego rozstrzygnięcia Trybunału była zmiana stanu prawnego po wniesieniu skargi konstytucyjnej a przed wydaniem orzeczenia, polegająca między innymi na zastąpieniu zaskarżonego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości nowym rozporządzeniem tegoż Ministra z dnia 20 lutego 2012 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (zwanym dalej rozporządzeniem z 2012 r.), powodująca zniesienie uprzednio obowiązujących zakazów ograniczających efektywne czynienie użytku z prawa do obrony (por. *ibidem*, s. 20 – 22).

W dniu 31 października 2012 r. pełnomocnik B S. zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności art. 156 § 4 Kodeksu postępowania karnego oraz § 6 ust. 1, ust. 3 i ust. 6 rozporządzenia z 2012 r. z tymi samymi wzorcami kontroli konstytucyjnej, które powołał w skardze

konstytucyjnej inicjującej postępowanie w sprawie o sygn. SK 25/10. Argumentację zawartą w uzasadnieniach obu skarg konstytucyjnych należy uznać za w znacznej mierze zbieżną, a stan prawny obowiązujący w dniu wydania wspomnianego wyżej postanowienia Trybunału Konstytucyjnego nie uległ zmianie.

Skarga konstytucyjna z dnia 31 października 2012 r. została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego i prawnego.

Wyrokiem z dnia maja 2012 r. Sąd Okręgowy w W Wydział Karny uznał, między innymi, B S. za winną popełnienia czynu określonego w art. § w związku z art. § , w związku z art. § , w związku z art. § i w związku z art. Kodeksu karnego. Od powyższego wyroku I instancji wywiedziono apelację.

Zarządzeniem sędziego Sądu Okręgowego w W Wydziału VIII Karnego z dnia lipca 2012 r. odmówiono obrońcy oskarżonej B S. wydania kserokopii bądź odpisów materiałów niejawnych zgromadzonych w sprawie, w tym także oryginału bądź kopii notatnika, w którym obrońca sporządzał notatki podczas zapoznawania się z materiałami niejawnymi. Powyższe zarządzenie jest niezaskarżalne.

Wyrokiem z dnia kwietnia 2013 r. Sąd Apelacyjny w W Wydział Karny uniewinnił B S. od popełnienia zarzucanych jej czynów. Tym samym, postępowanie karne przeciwko oskarżonej zostało prawomocnie zakończone.

Zdaniem Skarżącej, kwestionowane przepisy art. 156 § 4 Kodeksu postępowania karnego oraz § 6 ust. 1, ust. 3 i ust. 6 rozporządzenia z 2012 r. godzą w art. 2, art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 2, art. 32 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczając w sposób nieproporcjonalny prawo oskarżonego do sprawiedliwego i rzetelnego procesu karnego, opartego o zasadę

kontradiktoryjności i wynikającą z niej zasadę równości broni procesowych stron procesu, a jednocześnie prawo oskarżonego do obrony poprzez ograniczenie nieskrepowanego dostępu do całości materiału dowodowego.

Uzasadnienie skargi konstytucyjnej zawiera również pogląd, że zakwestionowane przez Skarżącą regulacje kolidują z art. 6 ust. 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, bowiem nie dochowują standardów ochrony jednostki w postępowaniu karnym w zakresie dostępu do akt postępowania, wywiedzionych ze wskazanych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Ocena poglądów prawnych i zarzutów przedstawionych w skardze konstytucyjnej przez pełnomocnika B S. przedstawia się następująco.

Zakwestionowany przepis art. 156 § 4 Kodeksu postępowania karnego od dnia 2 stycznia 2011 r. ma następujące brzmienie:

„Art. 156. 4. Jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”, przeglądanie akt, sporządzanie odpisów i kserokopii odbywa się z zachowaniem rygorów określonych przez prezesa sądu lub sąd. Uwierzytelnionych odpisów i kserokopii nie wydaje się, chyba że ustawa stanowi inaczej.”.

Z kolei, zakwestionowane przepisy § 6 ust. 1, ust. 3 oraz ust. 6 rozporządzenia z 2012 r. mają następujące brzmienie:

„§ 6. 1. Dokumenty, akta lub przedmioty oznaczone klauzulą tajności, z wyjątkiem tych, o których mowa w art. 184 § 1 i art. 156 § 5a Kodeksu postępowania karnego, są udostępniane stronom, obrońcom i pełnomocnikom oraz przedstawicielom ustawowym na zarządzenie prezesa sądu, a przed uprawomocnieniem się orzeczenia – na zarządzenie przewodniczącego składu orzekającego, a w postępowaniu przygotowawczym – na zarządzenie prokuratora.

(...)

3. Trwale oprawiony zbiór dokumentów do sporządzania notatek z dokumentów i akt oraz do przejrzania przedmiotów oznaczonych klauzulą tajności, zwany dalej „zbiorem dokumentów”, tworzy się odrębnie dla każdej osoby uprawnionej, a także przechowuje się i udostępnia w kancelarii tajnej albo innych pomieszczeniach sądu lub prokuratury zgodnie z przepisami o ochronie informacji niejawnych.

(...)

6. Kopie, odpisy, wyciągi i zbiory dokumentów mogą być udostępniane przez sąd wskazanym osobom uprawnionym na zasadach określonych w art. 156 § 4 Kodeksu postępowania karnego poza kancelarią tajną lub innymi pomieszczeniami sądu, podczas rozprawy lub posiedzenia, wyłącznie na sali, gdzie odbywa się rozprawa lub posiedzenie.”.

Zajęcie stanowiska wobec omawianej skargi konstytucyjnej w pierwszej kolejności, jak się wydaje, wymaga dokonania oceny dopuszczalności orzekania przez Trybunał Konstytucyjny w niniejszej sprawie.

W świetle utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, wstępne rozpoznanie skargi konstytucyjnej pod kątem sprostania formalnym wymogom warunkującym nadanie jej biegu nie przesądza jednak definitywnie o dopuszczalności merytorycznego rozstrzygnięcia zarzutów przedstawionych w skardze, albowiem Trybunał Konstytucyjny władny jest na każdym etapie postępowania badać, czy nie zachodzi jedna z ujemnych przesłanek, skutkujących obligatoryjnym umorzeniem postępowania (por. postanowienie z dnia 14 listopada 2007 r., sygn. SK 53/06, OTK ZU Nr 10/A/2007, poz. 139, s. 1721 oraz powołane tam orzecznictwo).

Skarga konstytucyjna wniesiona przez pełnomocnika B S. wymaga zatem przeanalizowania w kontekście ewentualnego wystąpienia ujemnych przesłanek, skutkujących obligatoryjnym umorzeniem postępowania.

Zgodnie z art. 79 Konstytucji RP, każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

W doktrynie przyjmuje się, że, w odróżnieniu od *actio popularis*, polska skarga konstytucyjna ma stanowić indywidualny środek ochrony praw i wolności. Pomiedzy zaskarżonym aktem normatywnym a indywidualnym orzeczeniem naruszającym podmiotowe prawa lub wolności konstytucyjne musi więc istnieć ścisły związek, polegający na tym, że zakwestionowany przepis ma stanowić podstawę owego orzeczenia (por. Włodzimierz Wróbel, *Skarga konstytucyjna – problemy do rozwiązania*, [w:] *Księga XX – lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Trybunał Konstytucyjny Wydawnictwa, Warszawa 2006, s. 69).

W nauce prawa konstytucyjnego dominuje również pogląd, że warunkiem posłużenia się skargą konstytucyjną jest naruszenie konkretnych konstytucyjnych praw, wolności lub obowiązków danej jednostki. Taka konstrukcja przepisu art. 79 ust. 1 Konstytucji przesądziła o odrzuceniu instytucji skargi powszechnej – *actio popularis* (por. Jacek Sobczak, *Sądy i Trybunały*, [w:] *Polskie Prawo Konstytucyjne*, MORPOL, Lublin 1998, s. 408).

Niejako na marginesie należałoby również w tym miejscu odnotować, że, zgodnie z art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, skarga konstytucyjna, poza wymaganiami dotyczącymi pisma procesowego, powinna zawierać, między innymi, wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, istotą skargi konstytucyjnej jest jej nadzwyczajny i subsydiarny charakter. Skarga ta może

zostać uruchomiona dopiero w sytuacji, gdy skarżący nie dysponuje już żadną proceduralną możliwością uruchomienia dalszego postępowania przed sądem bądź organem administracji publicznej w swojej sprawie. Do rozstrzygania o sprawach indywidualnych są bowiem przede wszystkim powołane sądy i organy administracji publicznej, a Trybunał Konstytucyjny powinien wkraczać dopiero po wyczerpaniu tych wszystkich procedur pozwalających na rozstrzygnięcie sprawy, które mogą zostać uruchomione przez samego skarżącego. Na tym polega istota przesłanki „ostatecznego orzeczenia”, sformułowanej w art. 79 ust. 1 Konstytucji. Od takiego orzeczenia skarżącemu nie może już przysługiwać żaden środek odwoławczy ani inny środek zaskarżenia (por. postanowienie z dnia 5 grudnia 1997 r., sygn. Ts 14/97, OTK ZU Nr 1/1998, poz. 9, s. 40).

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie przypominał również, że, inaczej niż w wypadku wniosków kierowanych przez podmioty legitymowane na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 – 5 Konstytucji, skarga konstytucyjna nie jest środkiem uruchamiania tzw. kontroli abstrakcyjnej, a więc realizowanej w oderwaniu od płaszczyzny stosowania kwestionowanych przepisów. W konsekwencji skarżący może uczynić przedmiotem zaskarżenia wyłącznie przepisy zastosowane w jego sprawie, które legły u podstaw ostatecznego jej rozstrzygnięcia przez sąd lub organ administracji publicznej. Warunek ten spełniony jest wówczas, gdy kwestionowany w skardze akt normatywny determinuje w sensie normatywnym treść orzeczenia przyjętego za podstawę skargi w tym jego aspekcie, w którym skarżący upatruje naruszenia przysługujących mu praw lub wolności o charakterze konstytucyjnym (por. postanowienie z dnia 29 listopada 2010 r., sygn. SK 8/10, OTK ZU Nr 9/A/2010, poz. 117, s. 1687 oraz powołane tam orzecznictwo).

Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału, w odróżnieniu od skargi powszechnej (*actio popularis*), inicjujący skargę konstytucyjną działa nie w obronie prawa w ogóle, ale w obronie swojego własnego prawa o szczególnej wartości konstytucyjnej, w sytuacji, gdy fakt naruszenia nastąpił rzeczywiście, a

nie tylko mógł nastąpić potencjalnie. Celem takiego działania, motywowanego interesem prawnym skarżącego, jest usunięcie skutków naruszenia osobistego, bezpośredniego i aktualnego. W przeciwnym razie skarga konstytucyjna przekształciłaby się w *actio popularis*, a tego w żadnym razie nie przewiduje art. 79 Konstytucji. Z tego względu kwestia aktualności naruszenia praw lub wolności konstytucyjnych skarżącego winna podlegać ocenie w trakcie badania merytorycznego skargi konstytucyjnej; standardowym instrumentem ochrony praw lub wolności powinna być możliwość weryfikacji treści orzeczenia i jego zmiany przez określony organ (por. postanowienie o sygn. SK 8/10, *op. cit.*, s. 1688 oraz powołane tam orzecznictwo, jak również poglądy doktryny).

W końcu, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, skarga konstytucyjna spełnia dwie, nierozzerwalnie związane ze sobą funkcje: ochrony naruszonych konstytucyjnych wolności lub praw jednostki oraz środka prawnego zmierzającego do eliminacji niekonstytucyjnego unormowania z porządku prawnego. Rozerwanie tej więzi obu wymienionych funkcji prowadziło do pozbawienia skargi jej nadzwyczajnego i subsydiarnego charakteru, a więc cech stanowiących o jej istocie (por. *ibidem*, s. 1689 oraz powołane tam orzecznictwo).

W uzasadnieniu analizowanej skargi konstytucyjnej pełnomocnik Skarżącej akcentuje, iż, jego zdaniem, w sprawie prowadzonej przeciwko B S. nastąpiło naruszenie prawa do obrony i uprawnień obrończych, co z kolei miało determinujący wpływ na prawidłowość i rzetelność prowadzonego w tejże sprawie postępowania karnego. Wspomniane naruszenie prawa do obrony miało sprowadzać się do uniemożliwienia odpowiedniego przygotowania się do udziału Skarżącej i obrońcy w procesie.

Przedstawiciele nauki postępowania karnego zgodnie podnoszą, że obrona to całokształt czynności podejmowanych w procesie karnym w interesie oskarżonego (przez niego samego i przez inne osoby), które zmierzają do

odparcia oskarżenia lub odpowiedzialności cywilnoprawnej albo do odpowiedniego zmniejszenia jego odpowiedzialności, jak i do zmniejszenia wszelkich dolegliwości procesowych (por. Piotr Hofmański, Elżbieta Sadzik, Kazimierz Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, Tom I, Wydawnictwo C. H. BECK, Warszawa 2004, s. 49 oraz powołane tam poglądy doktryny).

W tym kontekście wypada odnotować, że obrona B S. w prowadzonym przeciwko Niej postępowaniu karnym przyniosła zamierzony skutek, skoro apelacja wywiedziona od niekorzystnego rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji, w ostatecznym rezultacie, przyczyniła się do wydania wyroku uniewinniającego przez Sąd Apelacyjny w W Wydział Karny. Innymi słowy, czynności obrończe podejmowane we wspomnianym procesie okazały się na tyle skuteczne, że doprowadziły do korzystnego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji.

W tym miejscu, niejako na marginesie, wypadałoby odnotować, że już w uzasadnieniu wspomnianego wyżej postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2012 r., sygn. SK 25/10, umarzającego postępowanie w sprawie skargi konstytucyjnej B S. z dnia 9 sierpnia 2010 r. (o treści zbliżonej – co należy przypomnieć – do skargi analizowanej w niniejszym postępowaniu) Trybunał zauważył, że, ze względu na charakter i funkcje postępowania apelacyjnego, zmiana stanu prawnego może wpłynąć na realizację prawa do obrony Skarżącej także na tym etapie postępowania karnego (por. *op. cit.*, s. 22).

Wydaje się, że pomyślnie dla Skarżącej, prawomocne zakończenie prowadzonego przeciwko Niej postępowania karnego powoduje, iż zarzuty zawarte w analizowanej skardze konstytucyjnej zdezaktualizowały się. Tym samym, uznając obowiązek kontroli spełnienia przesłanek dopuszczalności merytorycznej oceny konstytucyjności kwestionowanych unormowań także na obecnym etapie postępowania w niniejszej sprawie, należy przyjąć, że, w

świetle przytoczonego wyżej orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, dalsze rozpoznawanie skargi B S. pozostawałoby w sprzeczności z zasadami i przesłankami, od których spełnienia ustrojodawca uzależnił możliwość prowadzenia merytorycznego postępowania w sprawie skargi konstytucyjnej. W tych warunkach, dalsze badanie owych zdeaktualizowanych zarzutów Skarżącej wydaje się niezasadne, a postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

Z tych wszystkich względów, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Robert Hernud
Zastępca Prokuratora Generalnego